

Fatma Azgın (1998). *Ulviye Mithat Feminist Buluşma*, Lefkoşa: Ultra Baskı Ltd. Meral Birinci Vakfı ve Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği, 189 sayfa.

Fatma Azgın'ın *Ulviye Mithat Feminist Buluşma* adını verdiği ve 189 sayfadan oluşan kitabı 1998 yılında Meral Tekin Birinci Vakfı ve Kıbrıs Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği maddi katkıları ile basılmıştır. Kitap, Önsöz (1-3), Ulviye Mithat'ın Biyografisi (4-5), Ulviye Mithat'ın Yazıları (8-53), Ulviye Mithat'a Eleştirileri, Ulviye Mithat Hakkında (Fatma Azgın) (72-96), Kadın Konulu Yazılar (Fatma Azgın), (97-176), Bir Söyleşi (177-182) bölümlerinden oluşmaktadır.

Kitabın “Önsöz” kısmında (1-3) yazar, Ulviye Mithat (1908-1980) ile nasıl tanıştığını ve neden ilk feminist Kıbrıslı yazar olarak onu benimsediğini anlatmış, onun fikirlerinin ancak 2000'li yıllarda gerçekleşmesi nedeniyle; onu çağının ötesinde addederek kendi feminist çalışmaları ve yazım serüveni ile örtüştüğüne inandığı ve hatta Mithat'ın devamı olarak görmesi nedeniyle Ulviye Mithat'ın basında yer alan yazıları ile kendi basın yazılarını aynı kitapta buluşturmaya karar verdiğini anlatır. Burada ayrıca kendisine kaynak sağlayan Harid Fedai, Ergin Birinci, Ünsal Çağda, Haşmet M. Gürkan, Rum arkadaşı Argiro, Ulviye Mithat'ın oğlu Güneş ve gelini Çiğdem'den de minnetle söz eder. Azgın, ayrıca Üniversiteli Kadınlar Derneği, çeşitli kadın kuruluşlarının manevi desteği yanında, Meral Tekin Birinci Vakfı'nın katkıları ile yayımlanan bu kitapta böylece tam anlamıyla bir kadın buluşmasının gerçekleştiğini anlatır.

Kitabın başında verilen kısa bir bölümde Ulviye Mithat'ın biyografisi (5-6) ve resimleri¹ yer alır. Oldukça yetersiz olan bu biyografide Ulviye hanımın 1906 yılında Kastamonu'da doğduğu, annesi Fatma Nüzhet'in şair Kazım Paşa'nın torunu olduğu bilgisi ve İstanbul Arnavutköy Koleji ya da Tarsus Amerikan Koleji'ni bitirdikten sonra 1923 yılında çalışmaya başladığı İstanbul Büyük Postane'de Kıbrıslı Tarih öğretmeni Mithat Bey ile tanışması sonucu onunla evlenip 1923 yılında Kıbrıs'a yerleştiği anlatılmıştır. Mithat'ın Kıbrıs öncesi Türkiye'de önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemde geçen yaşamı ve kadın hareketi içindeki payı hakkında ne yazık ki bir bilgi verilmez. Bin dokuz yüz yirmi yedide Cengiz isimli ilk oğlu ve 1938'de Güneş isimli ikinci oğlu dünyaya gelir. Bin dokuz kırk yılında ise eşine kırgın bir şekilde iki oğlu ile adadan ayrılır. Bu biyografide Kıbrıs'ta 1935'te *Ses* gazetesinde başlayan yazın serüvenini 1937'de Rum kesiminde yayımlanan *Embros* gazetesinde Türkçe ve İngilizce yazıları ile sürdürdüğü, ayrıca Kıbrıs'ta elit bir yaşam tarzı yaşadığı, ilk araba kullanan kadınlardan olduğu kısaca anlatılır. Kıbrıs'tan ayrılmasından bir yıl sonra henüz boşanmadan eşinin vefat haberini alan Mithat, babasının soyadı Tecelli soyadını almakla kalmaz, bu soyadını çocuklarına da verir.

Fatma Azgın kitabın bundan sonraki ikinci kısmında Ulviye Mithat'ın basında çıkan yazılarını aktarır (7-53). *Embros* Gazetesi'ndeki Bayan Ulviye Mithat tarafından diye imzalan, “Kıbrıs Kadınlığına Hitab” başlığı taşıyan 1 Kasım 1937 tarihli “Toplumsal İlerleme” köşesindeki yazısının kupürü ve *Ses Gazetesi*'nin 23 J. Kanun 1936 tarihli amblemi ile başlayan bu bölümde Mithat'ın “Kıbrıs Kadınlığına”, “Utanyoruz Hanımlar”, Biraz Saygı İsteriz, “Kızlarımız ve Spor”, “Kız Kültürü”, “Tesettür”, “Bizde Okumak İsteği”, “Niçin Kadınlar Erkeklerden Geri Kaldılar”, “Bay M. Hakkı'ya: Kadınlar Bünyece, Dimağca, ve Kudretçe Zaif Değildirler”, “Bereketsiz Muhit: Yardım Kurumları Niçin Çoğalmıyor? Biz ve Rumlar”, “Bize Acı Tanırım: Yoksullar Kurumuna armağan” [şiir formatında yazıldı], “Köylünün Kalkınması”, “Kadın Kültürü”, “Kız Okulumuz: Yeni Müdülden Memleket Ne Bekliyor”, “Masum Bir Dilek” [şiir formatında yazıldı], “İster: Bay Hoca Sayıda” [şiir formatında yazıldı], “Ses Milletindir, Kasaba ve Köylü Vatandaşlarımıza”, “Rami, Fantezi” [şiir formatında yazıldı], “Kıbrıs Türkü'nün Değerli Evladı Merhum Süleyman Şevket, Feryad: Süleyman Şevket İçin” [şiir formatında yazıldı], Gine Rami: Cevabın Cevabı”, “Harb ve Kadınlık”, “Kıbrıs Kadınlığı: Bayan Ulviye Mithat Tarafından”, “Kıbrıs Kadınlığına Hitap”, “Nasıl İzah Edersiniz? İngiliz Bayanlarına Açık Mektup”, başlıklı yazılarının gazetelerden transkripsiyonu verilmiştir. Bu yazılar 1935-37 yılları arasında *Ses* ve *Embros* gazetelerinde yayımlanmıştır.

Söz ve *Embros* gazetelerinde Ulviye Mithat'a eleştiri niteliğinde ve genellikle başka kadın yazarlar tarafından yazılan diğer gazete yazıları da kitabın üçüncü bölümünü oluşturur (53-71). Burada M. Hakkı imzalı “Açık mektup”, Lefkoşa Bayanları imzalı “Sayın Söz Gazetesi Direktörlüğüne” şeklinde yazılı yazı, “Kadınlar Sütunu” köşe yazılarında çıkan Olcay Tekin, Güzer ve Güner imzalı yazılar ve *Embros*'ta çıkan Hüsnüye Cahid Bedevi imzalı cevabi yazı yer alır.

¹ Bu kısımda sayfa numaralama hatası olup, sayfa numaraları konmamıştır.

Kitabın dördüncü bölümü (73-96) ise Fatma Azgın'ın çeşitli tarihlerde Ulviye Mithat ile ilgili araştırmaları ve onunla özdeşleştirdiği kendi feminist kuramsal düşüncelerine yer verdiği *Yeni Düzen, Ortam* gazeteleri ve *Hanumeli Kadın Dergisi*'nde 1989 ve 1991 yılları arasında yayımlanan yazılarıdır. Gazetelerden olduğu gibi aktarılan bu yazılarda Azgın, Ulviye Mithat ile ilgili diğer yazarlar ve dostları vasıtası ile edindiği bilgilerden yola çıkarak kendinin de yaptığı araştırmalarını derleyerek aktarmıştır. Bunların başında Ulviye Mithat konusundaki ilk yazısı olan ve kendi düşünceleri yanında Harid Fedai'nin bir yazısının tamamının aktarıldığı "1930'larda Kıbrıs'ta Bir Feminist Ulviye Mithat (U.) Araştırma" başlıklı *Hanumeli Kadın Dergisi*'nde (Sayı 2, 1989 Mart) yayımlanan yazı yer alır (72-77).

Bunu takip eden oldukça uzun bölüm (97-182) ise Fatma Azgın'ın kadın konulu gazete yazılarına ayrılmıştır. Fatma Azgın'ın Feminist akımındaki gayretlerini gösteren bu yazılarının başlıklarını burada aktarabiliriz: "İhsan Değil Hak İstiyoruz", "Korku", "Meyhane ve Politika", "Feminist Erkekler de Var", "Le (Lö) Femme", "Henüz Tan Vakti", "Eteği Kaptırmamak", "Gitme Bey ...", "İki Kadın", "Değişme Yenilenme", "Az Gittik Uz Gittik", "8 Mart'ın Önemi", "Kocaya Muhtaç Olmak", "Rum Kadınları Bu sefer Meclise Yürüyor, Rumlardan Önce Göründüğümüz Alan: Kadın ve Meclis", "Kuruçeşmeden Kırmızı Fenerli Sokağa", "Kadınlar Nereye Ortak", "Acıyla Uyanmak", "Erk Ek Hikâyeleri", "Pembe Marmara", "Kurtlar Sofrasına Yem", "Kadınlar Atakta", "Gelenekçiliğe Kaşı Geleneksellik", "Evlilikte Sorunlar", "Kadın Papazlardan Kilercioğlu'na", "Savaş Kurbanı Kadınlar", "..... ve Eşi", Kıbrıs Siyasal Yaşamında Kadının Rolü", "Ladies First", "Feriha, Özden, Nilgün", "Toplumumuzda Kadının Konumu: Kadınlar ve Politika", "Seçimler ve Kadınlar", "Kadın Sorunsalında Yaşanan Sorunlar", "Kadınlar Daha Cesaretli", "Kadın Kotası".

"Bir Söyleşi" başlıklı son bölümde (177-182) ise Neriman Cahit'in Fatma Azgın ile yaptığı "Toplumsal Gelişmeler ve Çağımız Karşısında Yazar-Çizer Kadınlarımız, Fatma Azgın" başlıklı *Ortam Gazetesi*'nde 29 Mart 1993'de yayımlanan bir söyleşi aktarılmıştır. Kitabın en son 183. sayfasında ise Meral Tekin Birinci (Eğitim, Kültür ve Spor) Vakfı ile ilgili kısa bir tanıtım yazısına yer verilmiştir. Kitabın ön kapağında Ulviye Mithat'ın resmine arka kapağında ise Fatma Azgın'ın kronolojik biyografisine ve resmine yer verilmiştir.

Kıbrıs Yazımında Biyografi Çalışmaları İçinde Bu Kitabın Yeri:

Son yıllarda yapılan araştırmalar ışığında Kıbrıs'ın 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen çağdaşlaşma uğraşları yanı sıra toplumsal yaşamına katkıda bulunanların biyografileri açığa çıkmaktadır. Oldukça detaylı ve kişisel röportajlar sunan Ali Nesim'in *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz* (1987) adlı yapıtı, Servet Sami Dedeçay'ın *Viktorya İslam İnas Sanayi Mektebi ve Kıbrıslı Türk Kadınının Hakları (1902-1985)* (1985), üç ciltlik bir çalışma olan *Kıbrıslı Türk Kadınının Eğitim Aracılığı Sayesinde Dinsel Mutaasıplıktan Stırılıp Çağdaş Hak ve Özgürlük Kurallarını Kabullenışı* (2008-2010) ve diğer yapıtları; Bahire Uzman İnan ve Mürüvvet Atalay'ın *Kıbrıs Türk Kadın Dernekleri* (1998) isimli iki ciltlik araştırma kitabı; Dr. Fazıl Küçük, Rauf Denктаş gibi liderlerin yaşamını ele alan kitaplar, Ergin Birinci'nin hazırladığı *Necati Özkan*'ın biyografisi (2001), Niyazi Berkes ile ilgili biyografi ve Ahmet An'ın iki ciltlik *Kıbrıs'ın Yetiştirdiği Değerler* (2002-2005) ile Semtay Vakfı tarafından yayınlanan Bülent Fevzioğlu ve Suna Atun'un genellikle kişilerin sunduğu biyografilere fazlaca bir şey eklemeyen hazırladıkları *Mağusa Haritasında Yüzlerinin ve Yüreklarinin İzdüşümleri Kalmış 116 İnsan* (2001) adlı derleme yapıtı ve daha birçokları politik yaşama olduğu kadar toplumsal yaşama katkıda bulunan pek çok Kıbrıslı yanında Türkiye'den değişik vesilelerle adaya gelip, burada yaşamış kişilerin yaşam öykülerine değinmişler, bunların büyük çoğunluğu da erkeklere ait biyografiler olmuştur. Ancak bunların arasında en büyük boşluk bu mücadelede yer almış kadınlardan, Ali Nesim, Servet Sami Dedeçay ve İnan - Atalay ikilisinin kitapları dışında hemen hemen hiçbirinin yeterince söz etmemesidir. Hatice Tahsin'in yaşam öyküsünü anlatan Aydın Akkurt'un yayımladığı *Kod Adı: Lale - Mücahide Hatice Tahsin'in Anıları ve Yaşamı*, (2000) adlı biyografi dışında, anı kitaplarında da bu durum hemen hemen aynıdır. Nevzat Yalçın ve Taner Baybars'ın çocukluk anılarını anlattıkları kitaplarında ise annelerini yücelten anlatılar yer alsa da kadın geleneksel bir tablo çerçevesinde, iyi bir anne, iyi bir eş, ya da iyi bir öğretmen veya şair gibi sıfatlarla anlatılmıştır. Bunlardan özellikle Taner Baybars'ın *Bir Uzak Ülke Çocukluğu* (1997) adlı anı kitabında annesinin günümüzün kadını olsaydı politikacı olabileceğini söylemesi; yine Niyazi Fadıl'ın Hatıralarına yer verilen kitapta (H.M. Altan & H. Fedai, 2000) babaannesine ayrı bir yer verilmesi gerçekte erkeklerin feminist hareketi her zaman eşlerinden çok annelerine yakıştırdıklarını ortaya koymaktadır.

On dokuzuncu yüzyıl batılılaşma döneminden itibaren Kıbrıs'ta Batı eğitimi almış az sayıda aydına karşılık, üst düzey zümresinde Osmanlı eyaletlerindeki paralel bir gelişme çabaları sürecinin son derece yavaş geliştiği, 1878 yılında İngiliz idaresi altına girmesi ile de toplumsal gelişmelerde fazlaca bir gelişme görülmemiş olduğu bilinen gerçeklerdir. Günümüzde diğer Ortadoğu ülkelerinde yapılan araştırmaların sayıları çoğalmış, bunlar ise yerli kadın araştırmacılar tarafından çok özellikle Batılı akademisyenlerin öncülüğünde gerçekleşen grup çalışmaları ve alan araştırmalarına dayalı olarak yayımlanmaktadır. Buna paralel Kıbrıs ile ilgili çalışmalarda da Türk kadını yabancı ve yerli araştırmacıların son yıllardaki çalışmalarında akademik düzeyde yerini almaya başlamıştır.

Burada ele aldığımız *Ulviye Mithat Feminist Buluşma* adlı eserde Ulviye Mithat'ın feminist harekete katkısı Fatma Azgın tarafından araştırılmış ve önce çeşitli gazete yayınlarında yayınlanmış, sonra da bu kitapta toplanmışsa da, ondan ilk söz eden kaynaklardan biri Ali Nesim'in kitabındaki Reşat Taşer'in röportajı (1987)¹ ile *Kıbrıs Türk Maarif Tarihi* (1969) adlı kitabın yazarı Hasan Behçet'in aktardığı bilgilerdir. Gazete yazılarındaki bilgilere karşın Fatma Azgın, Ulviye Mithat'ın eğitimi hakkında fazla bilgi olmadığını söylemektedir. Oysaki Mithat'ın yazılarında ipuçları çok fazladır. Örneğin "Nasil İzah Edersiniz? 'İngiliz Bayanlarına' Açık Mektup" (*Embros*: 8 Kasım 1937), yazısında İngiliz tarihine değinmesi, Beowulf destanından ve buna paralel olarak Ergenekon destanına değinerek Türklerin ve Keltlerin aynı kökten gelmiş olabileceğine değinen yazarlardan bahsetmesi, yazılarında dünya istatistiklerinden bahsetmesi çok iyi bir eğitim almış olduğunu yansıtmaktadır.

Yirminci yüzyıl reformları içinde 1960'lı yıllara kadar kız çocuklarının özellikle eğitimleri ve aile yaşamı yanı sıra toplum yaşamındaki yerleri sadece batılı giysiler, batı mobilyası kullanma, piyano çalma, el işleri yapma ve aşk romanları okuma dışında fazlaca gelişme göstermemiştir. Verilen eğitim de sadece kültürlü birer ev hanımı yetiştirme amacını taşımıştır. Özellikle 1902 yılında kurulan Viktorya Kız Okulu'nun eğitimi tamamı ile bu doğrultuda olmuş, ders programları da bu amaçla düzenlenmiştir. Kıbrıs kadınının meslek edinmesi kısıtlı alanlarda olmak üzere ancak 20. yüzyılın ikinci çeyreğinden sonra gerçekleşmiştir. İngiliz dönemi süresince kadınların öğretmenlik, hastabakıcılık, terzi, dokumacılık gibi mesleklerde yoğunlaşmasına karşın, öğretmenlik ve memuriyet alanlarındaki görevleri genellikle evlilik sonucu ellerinden alınmış ve ev hanımlığına mecbur edilmişlerdir.

Ulviye Mithat 20. yüzyılın ilk otuz yılının aydınlanma mücadelesi içinde ilk kez basın yolu ile kadını aydınlatma çabaları veren ve erkeğin yanında yerini almaya çalışan bir kadındır. Bu yıllarda Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından gönderilen ve Türk öğretmenler üzerinde çok etkisi olan Seher Hanım vs. gibi kadın öğretmenler yanında evlilik yolu ile adaya yerleşen Macide Hanım veya Ulviye Mithat gibi aydın kadınların toplum üzerinde bir etkisi olması şüphesizdir. Ulviye Mithat gazetelerde yazı yazarak bu alanda başka kadınları da cesaretlendiren ilk aydın Türk kadınıdır. Bunun yanında öğretmen olan ve ayrıca *Söz* Gazetesini çıkartan M. Remzi Okan'ın kızlarının da bu gazetecilik serüveni içinde yer almasına belki de neden olan kişidir. Bunlardan daha sonra Türkiye'de yaşadığı yıllarda yazılarına devam eden Beria Remzi Okan Özoran daha çok milliyetçi duygular içinde Kıbrıs ile ilgili yazılar yazmıştır. Bu kitapta sunulan gazete haberleri ise ne yazık ki o yıllarda feminist hareketin farklı algılandığını ortaya koymuştur.

Bu kadınlar arasında Ulviye Mithat, Fatma Azgın'ın çalışmasında ortaya koymaya çalıştığı gibi, her söylediği ve önerdiği ile tepkiler toplamış, adeta bir Türkiyeli Kıbrıslı çatışmasını basına yansıtmış ve neredeyse hakaretlere uğramış, bir o denli de bunlara her fırsatta sert yanıtlar vererek bu kavgaları kızıştıran aydın bir kadındır. Gazete editörü bile zaman zaman tepki almamak için Mithat'ın yazılarına şerh koymak zorunda kalmıştır. Eşi Mithat Bey, toplumda sayılan sevilen aydın bir kişi olarak bilinmiş, *Ses* gazetesinin de ilk sayfa yazarlarından biri olarak anımsanmaktaysa da Ulviye Mithat'tan ayrıldıktan sonra bir Rum kadını ile yaşaması ve tamamı ile topluma ters düşen davranışlara girmesi özellikleri ile de bilinen bir Kıbrıslı Türk'tür (Ahmet An, 2002: 353-357; Ali Nesim, 1987: 281).

Kitabın yazarı Fatma Azgın da 1930'lu yıllarda feminist fikirlerini çekinmeden gazeteler vasıtası ile kadınlara duyurmaya çalışan Ulviye Mithat'ın yazılarını emsal olarak ele alarak bu doğrultudaki kendi fikirlerini Kıbrıs Türk toplumuna yaymaya çalışan feminist grubun başını çekenlerden olmuşsa da bunların özellikle yasalar bazında hayata geçmesi ancak 20. yüzyılın son yirmi yılında gerçekleşebilmiştir. Fatma Azgın'ın bu eserinin ismine bakarak feminist hareketin Ulviye Mithat çerçevesinde gelişimini bulacağı beklentisi içinde bu kitabı okumaya başlayan okur, Azgın'ın kendini bu paralelde Ulviye Mithat ile özdeşleştirmeye çalışan ve kendi serüvenini öne çıkaran bir kitap ile karşılaşmaktadır. Adeta bir anda Ulviye Mithat unutulup, hatta okuyucuya unutturulup, Fatma Azgın'ın kendi feminist girişimleri ön plana çıkartılmıştır. Kendi feminist mücadelesine ait gazete yazılarını

birlikte yayınladığı bu kitabında neredeyse 20. yüzyıldaki feminist hareketin özetini yapmak istemesine karşın, Mithat ve kendinden kesitler olarak aktarılmış ve bu arada kendisi dışında daha nice kadının bu feminist harekette katkıları göz ardı edilmiştir. Okuyucunun daha dolu bilgilerle bir Ulviye Mithat portresini bulmayı beklediği bu kitapta gerçekte bu konu kısmen işlenmiş ve daha yoğunlukla yazarın kendi feminist mücadelesi ve düşünceleri aktarılmıştır.

Gerçekte Türk toplumu içinde Feminist harekette önde gelen, aydın ve çağdaş düşünceli bir isim olan Fatma Azgın'ın bu serüvenini sadece kendine ait anılar olarak ayrı bir eserde anlatması, bir Ulviye Mithat isminin arkasında anlatılmasından daha yararlı olabilirdi kanısındayım. Ulviye Mithat ise öncü bir Atatürkçü Türk kadını olarak Kıbrıs toplumuna katkı koymak çabaları ile tek başına kalmalıydı.

Geçtiğimiz yüzyılın son on yılında gerçek anlamıyla tartışılabilen ve yasalarda yapılan değişikliklerle cinsiyet ayrımcılığının kaldırılması, özellikle kadınların soyadı konusunda özgürce seçme hakkına sahip olması konularının daha 1930'lu yıllarda Ulviye Mithat tarafından dile getirildiği ve kadınları bu konuda mücadeleye çağırdığı tezi Fatma Azgın'ın senelerce gazetelerde yayımlanan yazıları ile yansıtılmıştır. Ulviye Mithat'ın gazete yazılarından birinde dikkatimizi çeken ve yazar tarafından üzerinde hiç bir yorum yapılmayan diğer bir husus Kıbrıslılık kavramıdır. Mithat "Kıbrıs Kadınlığı dediğimiz zaman yalnız bir cemaatin değil, burada ehemmiyetli mevcudiyetleri olan üç unsurun -yani Türk, Rum ve İngiliz unsurlarının- anlaşılmasıdır." açıklaması çağdaş global bir vatandaşlık kavramı düşüncesini yansıtmıştı. Gerçekte Fatma Azgın'ın da Mithat'ı Kıbrıslı bir Feminist olarak nitelenmesi bu düşünce ile örtüşmüştür.

Fatma Azgın, Ulviye Mithat araştırmaları yanı sıra senelerce kendi düşüncelerini dile getirdiği gazete yazılarını da bu kitapta bize sunarak, 70 yıl öncesi söylenen bu önerilerin ancak onca yıldan sonra ciddi bir şekilde ele alındığını, kadın hakları konusunun bir kez daha bu araştırma sürecinde irdelenmiş olduğunu yazar. Ancak bu söylemi yapan toplumun ne ilk kadını ne de tek kadınıdır.

Ulviye Mithat'ın feminist hareket doğrultusunda mücadelesi ile ilgili daha uzun bir yaşam öyküsünü sunacağı beklentisi ile okumaya başladığımız bu kitapta Ulviye Mithat'ın sadece Kıbrıs'ta yaşadığı süre içinde yapmak istediği feminist bir mücadele anlatılmıştır. Ancak bu kitapta Ulviye Mithat'ın isminde ve önsözünde yapıcı yaklaşımların anlatılması müjdelenmekle beraber Kıbrıslı Türk kadınlarını hakir görerek onları eleştiren, eğitim eksikliklerini giderici yapıcı öneriler yerine yıkıcı eleştirel tavırları ile davrandığı yansıtılmıştır. Ulviye Mithat'ın öğretmen olan ve ayrıca İngiliz Valisi'nin tercümanlığını yapan eşinin görevi nedeniyle toplumda yaşadığı ayrıcalıklara, devrin İngiliz yöneticileri ile adeta fildişi bir kuleden geçen yaşamı araştırmada fazlaca yansıtılmamışsa da kitapta sunulan resimler bu yaşam biçimini yansıtmıştır. Kıbrıs'a yerleşmeden önceki dönemde onu bu fikirler doğrultusunda şekillendiren feminist düşünceleri, Kıbrıs'tan ayrıldıktan sonraki mücadelesi yeterince aktarılmamıştır. Ayrıca, Mithat'ın fiziki güzelliği genellikle erkeklerin bakışı ile sık sık dile getirilmesi de feminist fikirleri biraz baskılamıştır. Bu arada Ulviye Mithat'ın portresinin yapılması ile ilgili düşünceler de biraz feminist bakışa ters gelen sözlerdir.

Gerçekte toplumsal bir tarihin irdelendiği bu kitapta gerçekte başka araştırmacıların görüşlerinin, hatta araştırmalarının aktarıldığı bir ürün karşısındayız. Anlatılanlar Harid Fedai'nin bu kitaba katkısının çokça olduğu izlenimini vermektedir. Hatta Ulviye Mithat ile ilgili gazete bilgilerinde, Fatma Azgın'ın, Fedai'ye sık sık referans vermesi ile bu gazete yazılarının sanki de onun tespitleri olduğu izlenimini vermektedir. Bunun yanında 'sevgili eşinin' sözünü ettiği katkıları olduğu söylenmekle beraber Ergin Birinci ve Sabahattin İsmail'in de bu konuda yayınlarında yer verdiği² ve örnek olarak verilen gazete yazılarından bazılarını yayınlamış olduğuna dair hemen hemen hiç atıfta bulunulmamıştır.

Azgın'ın kendi yayınladığı gazete yazılarından kitaba aktardığı makaleleri gerçekte kendisi Ulviye Mithat ile karşılaştırma amacını gütmesine karşın, bunlar birbirinden fazlaca uzak ve bağlantısız kalmıştır. Kitabın gerçekte *Fatma Azgın'ın Yazılarından Bir Demet* başlığında yayımlanması ve bu yazıları yazmasına etken olan nedenler yanında feminist düşüncesinden etkilendiği bir birey olarak Ulviye Mithat'tan o bağlamda bahsedilmesi daha doğru olurdu. Şimdiki başlık ile geçmişte gazete sütunlarında bu konuyu yazmışsa da başka yazarlar tarafından yayımlanan bilgilerle de harmanlanarak, bilgilerin tekrardan kaçınılması bir araştırma kitabı niteliğinde yeniden kaleme alınması kitabın bilimsel araştırma değerini artırmış olacaktır. Adeta bugün bilgisayar dilinde 'cut' and 'paste' dediğimiz kes ve yapıştır modelinde düzenlenen bu kitapta okuyucu Kıbrıs Türk toplumunun feminizm tarihini bulmayı umarken hayal kırıklığına uğramaktadır. Ancak toplumumuzda genellikle gazete köşe yazarlarının bu yöntemle aynı yazıları bir kitapta derlemeleri sonucu bir de kitap yazarı unvanını almaları pek de yadigarı olmayan bir yöntem olmuştur.

Azgın'ın kitapta aktardığı kendi politik yazını ile ilgili yazılar dil açısından da irdelendiğinde ciddi bir konuyu yazarken genellikle her makalesinin sonunu biraz matrak bir dille alele acele bitirdiği algılanmaktadır. Bu da yazarın basın yazılarında zaman zaman dil kaygısı duymadan çalakalem yazdığını yansıtmıştır. Ancak bu tavır kendini karşılaştırdığı Ulviye Mithat'ın üslubu ile tezat bir olaydır.

Gerçekte 1960'lı yıllara kadar genelde toplumda kadının çalışmasını ayıp sayan tutum ile ekonomik güçlülere karşılık kadını evde kapalı, günübirlik gelir getirici olmayan, tüketim ekonomisine dayalı bir yaşam tarzına zorlayan toplum yaşamı, Kıbrıs'ın 1960'ta bağımsızlığına kavuşması ve 1974 sonrası da açılan iş imkânları ile çağdaş bir düzeye ancak şimdi gelebilmiştir. Bu mücadelede de onlarca kadın yer almıştır.

Fatma Azgın, Ulviye Mithat'ın gazetelerden tespit edilen makalelerinde de görülen önemli bir toplumsal yaraya el basmış, ortaokul ve liselerdeki tedrisatın yetersizliğinden, buralardan alınan bilgilerle bir üniversiteye girmenin imkânsızlığını dile getirmiştir. Bu da ciddi bir düşünce idi. Ama her zaman olabileceği gibi, bu tür eleştiri getiren insanlar ve özellikle kadınlar her nedense toplumda sevilmemiş, gerçekleri vurgulamaları nedeniyle karalanmışlardır. Oysaki bunların daha ciddiye alınması ile toplumda çok gecikmiş birçok sorunun düzeltilmesi daha çabuklaşmış olabilecekti. Günümüzde de kanayan bir yara olan eğitimin çağdaşlaşması konusunda yeterince para ayrılmaması, öğretmenlerin ekonomik sorunlarını halletmek için özel derslere yönelmesi, dil eğitiminin düşük düzeyde kalıp, teşvik edici olmaması, tam gün eğitim yerine yarım gün eğitimin tercih edilmesi, buna karşılık son yıllarda özel okulların açılması geçmişimizden gelen bir sorun olarak devam etmektedir. Ulviye Mithat'ın bu kitaptaki gazete yazılarını okuyan okuyucu sanırım toplumda beğenmediği ve eleştirmek istediği, Türkiye'deki reformlar paralelinde Kıbrıs Türkü'nün de gelişmesi yönündeki önerileri gibi konularda çoğu zaman sesini duyuramadığı, bunun da gerçekte bir söylem hatası olduğunu fark edecektir. Fatma Azgın'ın da yazdığı gibi önemli sosyo-ekonomik konuların genellikle erkekler tarafından meyhane masalarında halledildiği, kadın meslek sahibi kişilerin kişiliklerinden ödün vermemeleri nedeniyle de politikada başarılı olamadıklarının nedenlerini bir kez daha bu yazılarla anımsatmıştır. Ancak Fatma Azgın'ın kendini kahvehane, meyhane gibi erkek mekânlarını delerek girmeyi başarmış olan ilk kadınlardan biri olarak nitelemesi gerçekte şekilci bir davranıştan başka bir şey değildir. Feminist mücadele, gerçekte mesleki başarıya ulaşmak için öngörülen erkek egemen kurallar ve ölçütlerin çok üstünde başarı göstererek; eleştirilere, fiziki ve manevi tacizlere göğüs gererek; bileğinin gücü ile haklılıklarını ortaya koyarak; gerçekte cinsiyet ayrımcılığına karşı koruyucu kanunların oluşumunu ve uygulanmasını sağlayarak, mücadele etmektedir. Oysaki ki kendi bileğinin gücüyle bir şeyler yapmaya çalışan kadınlar, hala eşî veya babası nedeniyle ön plana çıkan kadınlar yanında toplumda gerekli saygın yerini alamamıştır.

Bu kitap ile ilgili bir dergi yazısında³ övgüler yapan, Ulviye Mithat'ı özellikle ilerici bir kadın, Fatma Azgın'ı da aydın bir feminist olarak niteleyen yazar ve ozan Nevzat Yalçın'ı da anmak sanırım yerinde olacaktır.

Sonuç olarak bu kitapta günümüze Kıbrıs ve belki Türkiye'de feminist hareketinin başlangıcı ile ilgili önemli bir kişi olarak Ulviye Mithat'ın tanıtılması amaçlanmışsa da daha önceki çalışmaların neredeyse bir tekrarı olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra yazarın bu hareket içinde kendi yerini göstermesi ön plana çıkmıştır. Kitabın baskısının tükenmesi ve olası yeni bir baskısının en azından daha yeni araştırmalarla yapılabilmesi ve Kıbrıslı bir feminist olarak tanıtılan Ulviye Mithat'ın gerçek kimliği ile bir Türk feministi olarak, tanıtılmasının, ayrıca bu feminist veya gerçek kelimesi ile ilerici kadınlar dizinine bu anda emek vermiş başka Kıbrıslı Türk kadınların da katılmasının daha doğru olacağı söylenebilir.

Doç. Dr. Netice Yıldız
Sanat Tarihcisi
Doğu Akdeniz Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

¹ Ali Nesim, (1987). *Batmayan Eğitim Güneşlerimiz*, Lefkoşa, s.323.

² Sabahattin İsmail (1988). *Kıbrıs Türk Basınında İz Bırakanlar*, Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları, Ses gazetesi ile ilgili bölüm: 13-84; Sabahattin İsmail & Ergin Birinci (1989). *Atatürk Döneminde Türkiye-Kıbrıs İlişkileri, 1919-1938*, s. 252 (Utanyoruz başlıklı yazı 252-258).

³ Bu yazının kopyasını bana gönderme nezaketinde bulunan Sn. Yalçın'ı minnetle anırım. Ne yazık ki yazının nerede yayımlandığı ve tarihi belirtilmemiştir.